

JUDr. Pavel Blažek, Ph.D.
MINISTR SPRAVEDLNOSTI ČR

Praha 1. dubna 2025
č. j. MSP-511/2024-ODKA-SPZ/4
Počet listů: 3
Přílohy: 1

**Nejvyšší soud
Burešova 20
657 37 Brno**

Obv. L. F. – stížnost pro porušení zákona

Přílohy: trestní spis Vojenského obvodového soudu Praha sp. zn. 5 T 118/89

Podle § 266 odst. 1 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) podávám ve prospěch obviněného L. F.,

stížnost pro porušení zákona

proti pravomocnému rozsudku Vojenského obvodového soudu Praha ze dne 14. 6. 1989, sp. zn. 5 T 118/89, a to v části, jímž byl obviněný uznán vinným ze spáchání trestného činu nenastoupení služby v ozbrojených silách dle § 269 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona.

Napadené rozhodnutí

1. Rozsudek Vojenského obvodového soudu Praha ze dne 14. 6. 1989, sp. zn. 5 T 118/89, byl obviněný L. F. pravomocně uznán vinným ze spáchání trestného činu nenastoupení služby v ozbrojených silách dle § 269 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona (dále jen „trestní zákon“) a trestného činu opuštění republiky dle § 109 odst. 1 trestního zákona ve stadiu přípravy dle § 7 odst. 1 trestního zákona, kterých se dopustil tím, že:

„Dne 10. 4. 189 do 12:00 v úmyslu vyhnout se trvale vojenské činné službě nenastoupil k výkonu vojenské základní služby u VÚ 1113 Janovice nad Úhlavou, i když tak byl povinen učinit na základě povolávacího rozkazu č. XY vydaného ObVS Praha 6, který obdržel do vlastních rukou a neučinil ani do 24:00 hod. po lhůtě v povolávacím rozkaze stanovené; v úmyslu této povinnosti se trvale vyhýbat i nadále dne 13. 4. 1989 odcestoval z místa trvalého

bydliště do Filakova, okr. Lučenec, ke v katastru obce Šiátorská Bukovina chtěl ilegálně překročit československou státní hranici do Maďarska, odkud měl v úmyslu dále pokračovat v cestě do Rakouska, přičemž však byl asi 200 metrů před státní hranicí zadržen orgány Ochrany státních hranic ČSSR“.

2. Za výše uvedené jednání byl obviněnému dle § 269 odst. 1 trestního zákona za použití § 35 odst. 1 trestního zákona uložen úhrnný trest odnětí svobody ve výměře 14 měsíců, jehož výkon byl dle § 58 odst. 1 písm. a) trestního zákona podmíněně odložen a dle § 59 odst. 1 trestního zákona byla obviněnému stanovena zkušební doba v trvání 2 let. Rozsudek pak nabyl právní moci dne 5. 7. 1989.
3. Obviněný na svou obhajobu v průběhu trestního řízení uvedl, že k výkonu vojenské služby nenastoupil, neboť mu v tom bránilo jeho náboženské přesvědčení, kdy je vyznavačem víry „Hare Krišna“. Víra, k níž se hlásí, mu dle jeho názoru zakazuje vzít do rukou zbraň. Nálezací soud k tomuto v odůvodnění odsuzujícího rozsudku konstatoval, že navzdory ústavně chráněné svobodě vyznání nemůže náboženské cítění být důvodem porušování právních povinností, které navíc v případě vojenské služby souvisejí se základními zájmy společnosti. Kromě toho soud nebyl přesvědčen o mimořádné hloubce víry odsouzeného, k čemuž uvedl, že má za to, že světový názor odsouzeného odráží spíše životní nevyzrálост odsouzeného a nejasný vztah ke společenským hodnotám. Odsouzený přitom při hlavním líčení změnil svůj postoj a projevil ochotu k výkonu vojenské základní služby do budoucna nastoupit. Tímto odsouzený dle soudu potvrdil svou určitou osobnostní nevyhraněnost.

Postup po vydání napadeného rozhodnutí

4. Usnesením Vojenského obvodového soudu Praha ze dne 15. 1. 1990, sp. zn. 5 T 118/89, v právní moci dne 23. 1. 1990 bylo rozhodnuto, že odsouzený je účasten amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 1990 a byl mu tak prominut uložený trest odnětí svobody, který byl současně zahlazen.
5. Usnesením Vojenského obvodového soudu Praha ze dne 14. 6. 1991, sp. zn. Rtv 595/90, v právní moci dne 26. 7. 1991 bylo rozhodnuto, že odsouzený je účasten rehabilitace dle zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci (dále jen „zákon o soudní rehabilitaci“), přičemž rozsudek, kterým byl odsouzený uznán vinným, byl zrušen toliko ve výroku o vině trestným činem opuštění republiky dle § 109 odst. 1 trestního zákona ve stadiu přípravy dle § 7 odst. 1 trestního zákona.

Právní posouzení

Relevantní právní úprava

6. Dle § 1 odst. 1 zákona o soudní rehabilitaci je účelem tohoto zákona „*zrušit odsuzující soudní rozhodnutí za činy, které v rozporu s principy demokratické společnosti respektující občanská politická práva a svobody zaručené ústavou a vyjádřené v mezinárodních dokumentech a mezinárodních právních normách zákon označoval za trestné, umožnit rychlé přezkoumání případů osob takto protiprávně odsouzených v důsledku porušování zákonnosti na úseku trestního řízení, odstranit nepřiměřené tvrdosti v používání represe, zabezpečit neprávem odsouzeným osobám společenskou rehabilitaci a přiměřené hmotné odškodnění a umožnit ze zjištěných nezákonností vyvodit důsledky proti osobám, které platné zákony vědomě a hrubě porušovaly*“.
7. Dle § 1 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci je účelem tohoto zákona „*činy, které směřovaly k uplatnění práv a svobod občanů zaručených ústavou a vyhlášených ve Všeobecné deklaraci lidských práv a v navazujících mezinárodních paktech o občanských a politických právech, byly*

československými trestními zákony prohlášeny za trestné v rozporu s mezinárodním právem a mezinárodnímu právu odporovalo také jejich trestní stíhání a trestání“.

8. Ustanovení § 2 zákona o soudní rehabilitaci stanoví, že pravomocná odsouzení pro tam taxativně vyjmenované trestné činy vyhlášená v době od 25. února 1948 do 1. ledna 1990, týkající se skutků spáchaných po 5. květnu 1945, se zrušují k datu vydání.
9. Dle § 4 písm. e) zákona o soudní rehabilitaci lze prezkumné řízení konat „*ve věcech, v nichž bylo v době od 25. února 1948 do 1. ledna 1990 vyhlášeno odsuzující soudní rozhodnutí, jež nabylo právní moci, pro jiné zločiny, trestné činy, přečiny nebo přestupky neuvedené v § 2, spáchané po 5. květnu 1945 podle hlavy první zvláštní části zákona č. 140/1961 Sb., ve znění předpisů jej měnících a doplňujících a dále pro trestné činy neplnění úkolů při provozu soukromého hospodářství dle § 119, úroku na státní orgán a orgán společenské organizace dle § 154 odst. 2, útoku na veřejného činitele dle § 156 odst. 2, ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele dle § 156a, hanobení národa, rasy a přesvědčení dle § 198 písm. b), šíření poplašné zprávy dle § 199, nenastoupení služby v ozbrojených silách dle § 269 odst. 1 a dle § 270 odst. 1, vyhýbání se výkonu vojenské služby dle § 280 odst. 1, zběhnutí do ciziny dle § 283 odst. 1, 2 a ohrožování politického a morálního stavu jednotky dle § 288 odst. 1 uvedeného zákona“.*
10. Dle § 30 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci, „*i v jiných věcech, než jsou uvedeny v tomto zákoně, je generální prokurátor povinen podat stížnost pro porušení zákona, jestliže přezkoumáním zjistí, že k porušení zákona došlo z důvodů uvedených v § 1“.*
11. Dle § 1 trestního zákona, účinného v době posuzovaného jednání, bylo účelem trestního zákona „*chránit společenské a státní zřízení Československé socialistické republiky, socialistické vlastnictví, práva a oprávněné zájmy občanů a vychovávat k řádnému plnění občanských povinností a k zachovávání pravidel socialistického soužití“.*
12. Dle § 3 odst. 1 trestního zákona, účinného v době posuzovaného jednání, byl trestným činem „*pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně“.*
13. Dle § 6 zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu (dále jen „zákon o protiprávnosti komunistického režimu“) „*soud na návrh zruší či zmírní trest uložený za trestný čin, na který se nevztahuje rehabilitace podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, prokáže-li se během řízení, že jednání odsouzeného směřovalo k ochraně základních lidských a občanských práv a svobod ne zjevně nepřiměřenými prostředky. Pro účely tohoto řízení a následného odškodnění se přiměřeně použije ustanovení § 4 a násl. zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci“.*
14. Čl. 15 odst. 1, 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) stanovuje: „*Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání. Nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním. Podrobnosti stanoví zákon“.*
15. Čl. 32 Ústavy Československé socialistické republiky stanovoval: „*Svoboda vyznání je zaručena. Každý může vyznávat jakoukoliv náboženskou víru, nebo být bez vyznání, i provádět náboženské úkony, pokud to není v rozporu se zákonem. Náboženská víra nebo přesvědčení nemůže být důvodem k tomu, aby někdo odpíral plnit občanskou povinnost, která je mu uložena zákonem“.*
16. Čl. 18 Všeobecné deklarace lidských práv stanoví: „*Každý má právo na svobodu myšlení. Svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje v sobě i volnost změnit své náboženství nebo víru, jakož i svobodu projevovat své náboženství nebo víru, sám nebo společně s jinými, ať veřejně*

nebo soukromě, vyučováním. Prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou a zachováváním obřadů“.

17. Čl. 9 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod stanoví: *„Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevovat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů. Svoboda projevovat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných“.*
18. Čl. 18 odst. 1, 3 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech stanoví: *„Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství. Toto právo zahrnuje v sobě svobodu vyznávat nebo přijmout náboženství nebo víru podle vlastní volby a svobodu projevovat své náboženství nebo víru sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou, zachováním obřadů a vyučováním. Svoboda projevovat náboženství nebo víru může být podrobena pouze takovým omezením, jaká předepisuje zákona a která jsou nutná k ochraně veřejné bezpečnosti, pořádku, zdraví nebo morálky nebo základní práv a svobod jiných“.*
19. Dle § 269 odst. 1 trestního zákona platného a účinného v době vydání napadeného rozhodnutí se přečinu úmyslného nenastoupení služby v ozbrojených silách dopustí ten, *„kdo v úmyslu vyhnout se trvale vojenské činné službě nebo zvláštní službě nenastoupí službu v ozbrojených silách do 24 hodin po uplynutí lhůty stanovené v povolávacím rozkaze, bude potrestán odnětím svobody na jeden až pět let“.*
„Posouzení předmětné věci“
20. Z uvedeného je zřejmé, že právní úprava v době rozhodování nalézacího soudu výslovně počítala s možností zásahu do svobody svědomí a vyznání v případě, že by se dostala do konfliktu s plněním některé z občanských povinností, kterou byla i povinnost nastoupit službu v ozbrojených silách. V tomto směru tehdejší platná právní úprava nikterak nevybočovala z mezinárodněprávního rámce, kdy ani Všeobecná deklarace lidských práv, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ani Mezinárodní pakt o občanských a politických právech neobsahují ustanovení vyjadřující se speciálně k vojenské službě a jejímu potenciálnímu konfliktu s vyznáním a svobodou svědomí. Lze proto konstatovat, že současná právní úprava obsažená v čl. 15 odst. 3 Listiny jde nad rámec mezinárodních úmluv a poskytuje velmi rozsáhlou ochranu v oblasti tzv. výhrady svědomí.
21. Otázkou soudní rehabilitace pro trestný čin nenastoupení služby v ozbrojených silách z důvodu výhrady svědomí se již v minulosti vícekrát zabýval i Ústavní soud ČR (srov. např. náleze ze dne 7. 10. 1998, sp. zn. II. ÚS 785/97, náleze ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 18/98 či náleze ze dne 1. 4. 2003, SP. ZN. II. ÚS 647/01). Ve své rozhodovací praxi Ústavní soud ČR konstantně připomíná nutnost interpretovat ustanovení zákona o soudní rehabilitaci souhrnně a s přihlédnutím k jeho účelu a obecně extenzivně ve prospěch postižených osob.
22. V řešené věci je nutno pozastavit se v první řadě u skutkových okolností případu obviněného. Obviněný se poté, co obdržel povolávací rozkaz k nastoupení základní vojenské služby, dostavil na ObVS Praha 6, kde uvedl, že službu nehodlá nastoupit z důvodu členství v sektě „Hare Krišna“ a odmítá vzít do ruky zbraň. Toto vypověděl i při hlavním líčení, kdy současně dodal, že „Krišna“ je pro něho „božstvo nejvyšší“. Svědek mjr. Vojtěch Janek z ObVS Praha 6 k věci při hlavním líčení vypověděl, že odsouzený mu během rozhovoru u ObVS Praha 6 sdělil, že výkon vojenské služby mu znemožňuje jeho náboženské přesvědčení, neboť je příslušníkem

5.000 let staré sekty. Na tomto postoji setrval navzdory upozornění, že v případě nenastoupení vojenské služby se vystavuje riziku trestního stíhání. Následně obviněný při hlavním líčení vypověděl, že měl možnost o všem přemýšlet a změnil svůj názor, kdy je ochoten nastoupit k „jakémukoli druhu zbraně“.

23. Změna postoje obviněného, který nejprve byl ochoten riskovat své trestní stíhání pro odmítnutí nastoupit vojenskou službu z důvodu svého přesvědčení, aby posléze zcela obrátil a rozhodl se nastoupit k „jakémukoli druhu zbraně“, vzbuzuje pochyby o věrohodnosti tvrzeného přesvědčení obviněného, které vyjádřil i nalézací soud v odůvodnění odsuzujícího rozsudku. Na základě spisového materiálu tak jsou dány pochybnosti o autenticitě náboženského přesvědčení obviněného.
24. Opravdovost náboženského přesvědčení však nelze zpětně zkoumat i vzhledem k podstatnému časovému odstupu, přičemž nelze obviněnému klást k tíži, že se tímto podrobněji nezabýval nalézací soud. Nadto, dle Ústavního soudu ČR, není vyžadován věrohodný důkaz důvodu k odmítnutí vojenské služby, stejně jako není možné toho, kdo odmítl vojenskou základní službu vykonat, k této službě povolát, i kdyby jeho chování prokazovalo, že tvrzené důvody svědomí byly smyšlené a nepravdivé (srov. náleze ze dne 18. 9. 1995, sp. zn. IV. ÚS 81/95). Pokud tak dle závazného právního názoru Ústavního soudu ČR nelze povolát k výkonu vojenské služby osobu, která sama svým chováním prokazuje, že jí uplatněná výhrada svědomí spočívala na nepravdivých důvodech, tím spíše by tento princip měl být uplatněn v případě osoby, u níž jsou o její hodnověrnosti pouze pochyby, které však nelze potvrdit ani vyvrátit.
25. S odkazem na již citovaný náleze Ústavního soudu ČR ze dne 7. 10. 1998, sp. zn. II. ÚS 285/97 je dále nutno zdůraznit, že ačkoliv Ústava Československé socialistické republiky z roku 1960 formálně zakotvovala ochranu svědomí a vyznání, norma nižší právní síly umožňující plnohodnotnou realizaci tohoto práva vydána nebyla, naopak praktická ustanovení jiných norem nižší právní síly ve svém důsledku toto právo de facto negovala.
26. Při zohlednění požadavku extenzivní interpretace zákona o soudní rehabilitaci ve prospěch postižených osob, který ostatně explicitně počítá i s trestným činem nenastoupení služby v ozbrojených silách pro účely přezkumného řízení v § 4 písm. e), je namíste konstatovat, že právní důvody svědčí osobám v minulosti rehabilitovaným pro trestný čin, svědčí i obviněnému L. F. Předmětné odsouzení sice již bylo zahlazeno, ovšem toto se nikterak nedotýká zákonnosti samotného odsuzujícího rozsudku, jímž bylo porušeno základní právo obviněného. Je tedy nutno zjednat nápravu i v tomto směru, a to nelze učinit jinak, nežli prostřednictvím stížnosti pro porušení zákona.
27. Závěrem uvádím, že obviněný byl trestněprávně postižen pro uplatnění práva na svobodu myšlení, svědomí a náboženství zakotveného nejen ve vnitrostátních předpisech České, potažmo Československé socialistické republiky, ale rovněž v právu mezinárodním. Pokud nalézací soud postihl obviněného prostředky trestního práva pro jednání směřující k realizaci jeho základního práva, učinil tak v rozporu se základními právy odsouzeného vyjádřenými ve vnitrostátních i mezinárodních právních dokumentech a normách, jakož i v rozporu se samotnými principy demokratického právního státu
28. Pro případ, že by Nejvyšší soud dospěl k závěru, že jsou splněny podmínky pro rozhodnutí o této stížnosti pro porušení zákona v neveřejném zasedání, s takovým postupem souhlasím.

Návrh

S ohledem na výše uvedené navrhuji, aby Nejvyšší soud:

- 1) Podle § 268 odst. 2 trestního řádu se vyslovil, že pravomocným rozsudkem Vojenského obvodového soudu Praha ze dne 14. 6. 1989, č. j. 5 T 118/89, byl v neprospěch obviněného porušen zákon v ustanoveních § 269 odst. 1 trestního zákona,
- 2) s odkazem na § 269 odst. 2 trestního řádu napadený rozsudek, a to v části, jímž byl obviněný uznán vinným ze spáchání trestného činu nenastoupení služby v ozbrojených silách dle § 269 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, včetně na to navazujícího výroku o trestu, jakož i všechna další rozhodnutí na tuto část rozsudku obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž dojde zrušením, pozbyla podkladu, zrušil,
- 3) a v souladu s ust. § 271 odst. 1 trestního řádu ve spojení s § 226 písm. b) trestního řádu rozhodl tak, že obžalovaný L. F., se podle § 226 písm. b) trestního řádu zprošťuje obžaloby prokurátora Vojenské obvodové prokuratury Praha pro skutek spočívající v tom, že *„dne 10. 4. 1989 do 12:00 hodin v úmyslu vyhnout se trvale vojenské činné službě nenastoupil k výkonu vojenské základní služby u VÚ 1113 Janovice nad Úhlavou, i když tak byl povinen učinit na základě povolávacího rozkazu č. XY vydaného ObVS Praha 6, který obdržel do vlastních rukou a neučinil tak ani do 24:00 hod. po lhůtě v povolávacím rozkaze stanovené; v úmyslu této povinnosti se trvale vyhýbat i nadále dne 13. 4. 1989 odcestoval z místa trvalého bydliště do Filákova, okr. Lučenec, kde v katastru obce Šiátorská Bukovinka chtěl ilegálně překročit československou státní hranici do Maďarska, odkud měl v úmyslu dále pokračovat v cestě do Rakouska, přičemž však byl asi 200 metrů před státní hranicí zadržen orgány Ochrany státních hranic ČSSR“*, neboť žalovaný skutek není trestným činem.